

FILLÉRTÁR

mindennemű közhasznú ismeretek terjesztésére.

19.]

Kijön minden szombaton.

[Julius' 5-kén 1834.]

H o l d.

A' nyájas hold világítja setét éjeinket, szeliden hinti le fényét elnyugodott mezeinkre; ő földünknek szomszédja, melyet évenkénti száz husz millio mértföldnyinél nagyobb utjában kísérget. Mint a' nap' és más csillagzatok, mindennap egyszer megy körül a' földön, keletről nyugot felé, de csak úgy tetszőleg, mert ezen úgy látszó futását a' föld okozza tulajdon tengelye körülötti mozgásával. Másik mozgása a' holdnak már nem csalékony, hanem valóságos. Ez oly gyors, hogy az egész égnek kerületét, vagy az égi jelek' abroncsát, valami négy hét alatt látszik átfutni. Azért csaknem mindennap egy órával később jön fel, 's így a' földkörültti külszínes pályafutására valami 25 óra kivántatik. Ha olyankor vizsgálattik a' hold, mikor valamely állandó csillaghoz közel áll, néhány óra múlva bámulással láthatni, mily messze távozott attól. Ezen keleti továbbhaladásában az égi jelek' abroncsán soha sem véteik egyébiránt észre, mint a' planétáknál, valami megállapodása vagy visszafutása pályájában, hanem szünetlenül egyenesen fut. Négy-héti vándorlása alatt az égi jelek' abroncsán még egy más különböző mozgás is vétetik rajta észre; megváltoztatja ugyan is néha állását az égen, 's majd feljebb majd alantabb áll.

A' hold jobban elhajlik pályautján az egyenlítőtől, mint a' nap, 's a' földgolyó' mindenkét felének lakosaira nézve szerfelett jótékony; mert épen a' hosszú unalmas téli éjszakon ér, mind éjszaki mind déli felén a' földnek, teljes fényével a' legmagasb állásra, 's egész éjszakán át a' látkörön marad. Magoknál a' gönczölöknél bizonyos időszakokban épen le sem megyen, a' gönczöli tartományok felett tehát hosszú éjjeleik' bekövetkeztével mind a' négy hétben tíz tizenkét napig mulat a' láthatáron, és

pedig épen akkor, midőn legfényesebben világít, az első negyedtől az utolsóig. Csupán az utolsó negyedtől az elsőig, midőn kevés világot ad, láthatatlan ott.

Valamint földünk, úgy a' hold is homályos golyó, csak a' naptól kapja világát, 's fényének különböző állásai 's változásai csak onnan magyarázhatók, hogy az ember azt veszi fel, a' hold mintegy négy hét alatt körüljárja egyszer a' földet. De ha szorosabb fontolóra vétetik a' dolog, valamivel többször kell a' holdnak körül kerülnie a' földet egyszernél, mielőtt ismét megújul; mert a' földkörülötti futása alatt pályájának csaknem egy tizenheted részével közelebb jutott maga is a' naphoz, 's így állását ehhez megváltoztatá. Ezt a' darabot tehát (átaljában mintegy 27 grádus) még utána kell pótolnia a' holdnak; azért egyik újulásától a' másikig valami 29 1/2 nap (szorosán véve 29 nap, 12 óra, 44 percz és 3 másod percz) mulik el, míg önpályája körülötti futása valami 27 1/3 napot (szorosán 27 napot, 7 órát, 43 perczet és 5 másod perczet) tesz.

A' holdnak legnagyobb távolsága földünk-től mintegy 54,681, legkisebb távolsága pedig 48,020 mértföldet tesz. Igazi átmérője 465, körülete 1460 mértföld.

Mindig ugyanazon homályos foltjait mutatván nekünk a' hold, következik, hogy felénk mindig ugyanazon egy oldalával fordul. Földünket körülkerülésében egyszer fordul meg saját tengelyén; mi tehát a' földön soha sem látjuk tőlünk elfordított másik oldalát a' holdnak. Azonban hajladozása még is enged valamit a' tőlünk elfordított oldal szélein észrevenni.

Dr. Schröter derék vizsgálatai által *Lilienthal*-ban (Hanoverában) a' hold' felületéről pontosabb ismerethez jutánk, 's abból kitetszik, hogy hasonló a' föld' felületéhez, szinte ugy

lévén rajta egymást váltogató síkságok, hegyek, hegylánczok, völgyek, ős és támadott hegyek, mint földünkön, csak hogy mégis nem nevezetes különbség nélkül. A' hold világosabb részeiben mindenkor darabosnak mutatkozik a' fényhatár' vonala, és különbözeteképen meghajolva, mi a' hegyek 's völgyek miatti egyenlenséget épen oly nyilván bizonyítja, mint más körülmények. A' nagy homályos térek, ha a' fény' határvonalától keresztül vágatnak, mindig simáknak és kiálló részek nélkülieknek látszanak. Azért hajlandó az ember síkságoknak tekinteni azokat, nem oly erősen vetvén vissza anyagok (materiájuk) a' nap' fényét, hanem inkább magába fogadván. *Hevel* és *Riccioli* ezen okból tengereknek tarták 's ilyeneknek nevezgeték el; de ez nem úgy van. *Huygens* a' holdnak sok homályos foltjaiban nagy messzelátókon behorpadásokat vett észre, mellyeket még nyilvánban szemlélt Schröter teleszkópján, ki sok ilyen folton világos nyomait találta a' függőlegesen egymás feletti területeknek vagy rétegeknek, mellyek a' behorpadások körül hegyes földsánczot képeznek. Annyi bizonyos, hogy a' horpaszokban és bástyáikban ismét magasságok, völgyek, mélységek és torkulatok találkoznak, de mellyeket a' legjobb messzelátón sem vehetni ki egész miségben.

A' felénk fordult oldal' foltjainak sokasága nem csekély. Már *Riccioli* 244 ismert és nevezett meg; Schröter által pedig valami 6000 kisebb 's nagyobb lett ismertessé.

Oceán, vagy oly nagy összefüggő tenger mint a' földön, nem találhatik a' holdban; de levegője legalább 28-or finomabb mint a' földé, 's az a' hold' nagy hegyeinek megasságát nem igen sokkal haladja túl. A' gyenge reggeli 's estveli szürkületet, melly ezen levegő által képeztetik, szemlélni a' hold' szarvainak hegyén, majd előtte majd utána az újulásnak. Ezen vékony légkörben mindig oly tisztán 's világosan látják a' hold' lakosi az eget, mint mi vastag földi levegőben létezők képzelni is alig tudjuk.

A' holdról itt közölt kép olyan, mint egy messzelátó üvegen mutatkozik, melly a' tárgyat visszáján terjeszti elő. A' felső szél dél felé esik, az alsó éjszak felé, a' jobbik keletre, a' bal nyugotra fordul. Gyakran azt lehetni, va-

lami ember vétetik észre a' holdban, de ha szorosabban vizsgálják az, semmi bizonyos alak nem vétetik észre.

A' híres *Cassini* itt közölt képünket 1692 tulajdon vizsgálati szerint metszeté. Némelly csillagászok a' régi földleírásból kölcsönöztek neveket a' hold foltjainak, de *Riccioli* ezen nevekkal jegyzé meg azokat:

1. Grimaldus	2. Galileus	3. Aristarchus
4. Keplerus	5. Gassondeus	6. Schikardus
7. Harpalus	8. Heraklides	9. Lansbergius
10. Reinoldus	11. Kopernikus	12. Helikon
13. Kapuanus	14. Bullialdus	15. Eratosthenes
16. Timocharis	17. Plato	18. Archimedes
19. Insula sinus medii	20. Pilatus	21. Tycho
22. Eudoxus	23. Aristoteles	24. Manilius
25. Menelaus	26. Hermes	27. Posidonius
28. Dionisius	29. Plinius	30. Theophilus
31. Frakastorius	32. Censorinus	33. Messala.
34. Promontorium somnii	35. Proklus	36. Kleomedes
37. Snellius, Turnerius	38. Petavius	
39. Langrenus	40. Taruntius.	A. Mare humorum
		B. Mare nubium
		C. Mare imbrium
		D. Mare nectaris
		E. Mare tranquillitatis.
		F. Mare serenitatis
		G. Mare foecunditatis
		H. Mare crisisium.

Láthatni tehát, hogy itt a' legnevezetesebb holdfoltok elő advák.

A' holdban nincsen idomlag sok viz. Minden lapályok (ugy nevezett tengerek) gödrök, horpaszok szárazoknak mutatkoznak. Épen oly kevésé látszanak felhők vagy felhőkhöz hasonló ködök 's árnyak. A' holdbeli hegyek nagy változásokon mentek által az idő' folytában. A' nagy mélységeknél, horpadásoknál, gödröknél és különbözetű környes hegyeknél mindenütt kerekformaság uralkodik leginkább; a' hegylánczok lapályok' kerekivéhez alkalmazkodnak, 's még a' hegyesomók is kerekded rendben állanak.

Ha a' holdfelület szemléltetik, kisül, hogy nagy változásokat szenvedett; újabb hegyek támadtak, 's a' hajdaniak mindinkább közeledtek az elpusztuláshoz.

Közelléte miatt nagy befolyás tulajdonítottatott földünkre a' holdnak, 's nem tagadhatni, vannak jelenetek, mellyekben igen nagy részt vesz, például a' tengeri lohadásnál és dagadásnál. De sok olyan is fogatott rá, mivel épen

semmi köze, és hol befolyása kétséges; ilyenek az időváltozások, melyek az új vagy felt holdnál (tulajdonképen 3 — 4 nappal azután) mondatnak következni. Néha ugyan megeshetik ez, de annyi bizonyos, hogy sokkal többször elmarad; azért semmi bizonyost nem határozhatni meg, hogy első esetben a' hold okozta a' változást. Némelyek vetéskor és ültetéskor tekintetbe veszik a' holdat, de sokan azt hiszik, ennek semmi sikere nincs. Hogy az emberi testre sem ép sem beteg állapotjában semmi befolyása nincs, több orvos és philo-sophus bizonyítja, 's még nem eléggé fürkész-tetett ki, hogy csalhatatlanul lehetne a' kétség-et eloszlatni.

N e r o ' s i r e m l é k e.

Az ide tartozó kép, mellyről a' művészet oly szép fényében diszlik le, maga magát mutatván olvasóinknak, nem fogyasztjuk leírásával lapjainkat, csak azt említjük meg, hogy ezen szép emlék egy zsarnoknak hamvait fedezi, kinek nevéhez a' kegyetlenség' ideája elválaszthatlanul ragadt. Született Nero K. u. 37. 's anyja, Agrippina, Claudius császárhoz menvén férjhez, ez ötlet fíjává fogadta, 's 54. követé az uralkodásban. Eleinte oly szeliden és bölösen uralkodott, hogy a' nagy talentomai által gerjesztett várakozásokat is felülmúlta; de az udvarnokok' hizelkedése nem sokára felébreszté addig csak szunyadozni látszott tigris karakterét. A' tizenhét esztendő Nero kiesapongásokba, kéjekbe 's kegyetlenségbe merült. Először is Britannicus, Claudius' fíját, veszteté ki méreggel, kinek mellőztetésével ő a' trónra jutott; azután édes anyját, kinek uralkodásra vágyásától tartott. Szenvedélyei közt leginkább ama' nevelés uralkodott rajta, hogy nagy hangásznak akart tartatni, 's jaj volt annak, ki őt nem esudálá. A' szekerezésben is tündöklenni akart, és egész Görögországon keresztül menvén, természetesen minden viadalban diadalmaskodott. Az éldelet találóssá tévé a' dobzadásban, a' tékozlás vagyonszerővé, a' veszély kegyetlenné. Kegyetlenségének leghi-

resebb áldozatai anyján és Britannicuson kívül Seneca és Burrhus tanítói, Lucan a' költő, első neje Octavia és második neje Poppaea Sabina. Esztelen szeszélyében Rómát meggyújtatá csak azért, hogy Trója' égésének eleven képét láthassa; ezen tűz tovább tartott 9 napnál, 's a' művészet' és történet legszebb emlékei elvesztek benne. Ezen égés okát a' keresztényekre há-rítván, egész birodalomban kegyetlenül üldözteté azokat. A' római nép iránt vesztegetésig adakozó volt, de a' tartományokat tenkre tette a' sok adóval. Több összeesküvés szerencsétlenül ütött ki ellene, míg végre Galba a' spanyol helytartó fellázadván, 's a' senatus is hozzá állván, Nero magát megölé 68. Bár mily nagy volt is az öröm megbukásán, sokan csudálták, imádták, 's visszakivánták őt. Virágokkal hín-tetett sírja, szobor állítatott neki, mert a' nép-nél 's katonaságnál kedvessé tette magát adakozásával.

A' legellenségesb állatok' társasága.

Dauberton 's néhány más jeles természet-vizsgálók azt állítják, tökéletesen meg lehet szelidíteni sok husevő állatok' vadságát, mellyekről ez lehetetlennek látszik. Dauberton' vélekedése szerint félelemből szaladnak ezek az embertől, és más állatokat azért támadnak 's esznek meg, mivel az éhség ösztönzi őket. Emberi lényvel társalkodván 's elegendő táplálattal tartatván, tigrist, oroszlánt, farkast épen oly szelidvé tehetni, mint házi állataink. Valóban látjuk, hogy a' macska, mellynek oly sok hasonlósága van a' tigrissel, most tökéletes békeszerető 's szelid. Ugyan az mondathatik több ragadozó állatról is, ha igen fiatal korában kézbe került és czélirányosan neveltetett. A' vadörzöket ért néhány balesetek inkább azon állatok' természetét nem ismerésnek tulajdoníthatók, mint hamisságoknak. Az oroszlánnak például nincs éles hallása, azért, kivált jóllakása után, bajos felköltöni. Ha hirtelen felriasztatik az álomból, mintegy magán kívül van, 's ugyan azon irányban szalad, mellyben történetből feküdt. Néhány esztendő előtt életét veszté Exeter

Changeban egy állatorzó, mivel ezen tulajdonságról semmit sem tudott; a' szerencsétlen bemenne egy oroszlan' kalitjába, 's hirtelen felbresszté; az oroszlan nem látván utat szaladásra, elszagatá az embert természetes ijedelmében, de épen nem vadsága' vagy vérvivánsága' ösztönéből, mert egyébiránt szelid 's az emberhez jó volt.

De ha lehetetlen volna is tökéletes megszelidítése a' ragadozó állatoknak, illő nevelésben és czélirányos állatseregletben, mindig igaz marad az, hogy ilyes intézetek elég alkalmat szolgáltatnak, igen nagy számú állatok sajátosságait szorosán vizsgálni, mi feletébb kellemes tudomány, minthogy ezen teremtmények' különböző ösztöne igen feléleszti a' gondolkodó lény' ujságvivánságát. Midőn egykor *Montaigne* macskájával játszott, mondá magában: „ki tudja, ezen állat nem inkább gyönyörködik e én bennem, mint én ő benne“ egyszer'smind mély szemléletekbe merült az ösztön és okosság közötti gyengéd határvonal felett, mellyről gondolkodni kiki ösztönöztetve érzi magát, ha az alárendelt állati ország' sokféle vonzalmait figyelmére méltatja. Az ilyen szemlélődések nem csak oktatók, hanem gyakran az elmét is felvidítják. Az angol költő *Cowper* gyakran órákig ült szobájában, vigyázó szemmel követvén három szelid nyul' virgonez ugrádozásait, mellyek a' komor gondolatokat elfelejteték vele, mellyek szomorúságra hajlandó lelkét ostromlák. Ő ezen ártatlan vidámsággal gyönyörködtető állatokat minden félelemről megszoktatá, 's gyógyögtetésivel magához édesgeté; ezek, egy agár és macska képzék állatgyűjteményét, 's mindnyájokat a' legtökéletesebb egyetértés lekesité.

Minden olyan állatoknak összetársasítása, mellyek egymást természeti állapotban üldözik, szerfelett oktató 's kellemes. Azok, kik mutatasra állatokat nevelnek, igen jól tudják, mint édesgeti elő a' publicumot, a' czélirányos fenyték' hatalmának szemmelátható példája testi erő 's állati ösztön' lezabolázásában.

Különböző nemű állatoknak ily csudálatos egyesítése néha a' véletlen' dolga, néha egy lágyabb ösztönnek erősb általi elnyomása' következése. Bizonyos patkányfogdosó eleven patkányfiákat adott egykor macskája elébe, melly-

től épen elszedék fjiat. Nehány nap mulva nagy bámulással látta a' macska' gazdája, hogy az apró patkányokat anyailag szoptatja természetes ellenségök. A' patkányfogdosó ekkor mutogatni hordá macskáját kilencz szopósával, és sok pénzt keresett.

Hasonló látmányt mutat most Londonban egy kis állatsereglet, melly a' legkülönbözőbb állatokból gyűjtetett össze. Nem messze a' waterloo hidtől mindennap láthatni valami négy koczkalábnyi kalitkában azon négy lábú állatokat és madarakat, mellyeket képünk mutat.

Austin János, ezen gyűjtemény' tulajdonosa, azt állítja, tizenhét esztendő tölte ezen állatok' összeszoktatásában; 's valóban nem maradtak sikeretlenül sokévi fáradozási. Bizonyosan sokakat gondolkozásra ingerel a' szokás' és nevelés' varázshatalma, midőn patkányt, macskát, egeret, ölyvöt, baglyot, galambot 's a' t. társaságban lát, mindenik saját módján örülvén a' másik' jelenlétének; a' gyenge nem félvén, 's az erőt nem bántván a' megtámadás' vágya. Lehetetlen békesebb együttlakást képzelni, mint itt ábrázoltatik. Tengeri nyulacska és galamb enyelegve küzd egymással egy kis csomó szénáért fekhelye' készítésére. A' veréb majd a' bagoly', majd a' macska' fején üldögél, mellyek pedig természetes ellenségei. A' macskák, ölyvök és baglyok közelével épen nem gondoló egerek gond nélkül játszóznak. — Azon mód, mellyel így összeszoktattak, igen egyszerű: örzőjök mindig jól tartá őket, 's igen fiatal korukban gyűjté együvé, mikor még egymást nem is bánthatták.

Az erősebbnek vad kívánatai a' gyengébb felett soha sem nyilatkoztak itt tetleg; természetes ösztönük helyet engedett a' mesterséges szelidségnek; minden igyekezetük 's örömkük a' kis kalitkában határozódnak; noha a' vén macska egyet egyet sétál néha a' hidon, rendesen visszatér társaihoz, mellyekkel régóta oly boldog egyetértésben élt, a' nélkül, hogy legkevésbé is eszébe jutna azoknak megevésére születése. Mily nagy lecke az emberek' nevelőinek!

B á r ó M e c s é r y.

(Folytatás.)

Ujra kiütvén a' háboru Franciaországgal 1799. Mecséry a' sváb földre ment ideálja szerint kiképzett ezredével, onnan a' Sveitzba, 's ezen háboru' történeteit is megírta emlékeztetőjében. Hősi tetteinek egyes elszámolására nem engedvén lapjaink ereszkedni, csak azt említjük meg, hogy még ezen esztendőben generál őrnagyságra emeltvén, egy külön testet vezérlett a' tábortól, 's mindennap győzedelmes tettekkel dicsőíté nevét. De a' minden nagy vezérrel köz szerencsétlenség ötét is meglepé egyszer; mert december' 19-kén Lambathnál egy mély utba szorult, hol a' felfordulva heverő szekerek miatt sem előre sem hátra nem mehetvén, az utána nyomakodó nagy erőjü ellenség Harsányi ezredesével és herczeg Lichtenstein Mórícz uhlánus ezredessel egyetemben fogságba ejté; a' főkvártélyra Svanstadtba vitvén, a' francia parancsnok Moreau 's minden mellette volt generálisok nyájasan fogadták, megvendéglék, 's úgy küldék tovább Páris felé.

1801. visszakerülvén a' fogságból Bécsbe érkezett, hol a' Felsőgnél bemutatván magát, a' legkegyelmesebben fogadtatott, értésére adván a' Felsőg az egész franczia háboruban kimutatott vitézségével való legfelsőbb megelégedését; noha ezen utóbbi táborozásnak szerencsétlen kimentele volt.

Most Gallicziába rendeltetett brigádjával fekvésre, melly két ezeredből állott; 's itt azon parancsot kapá következt esztendőben, hogy a' kaszárnáknak való császári épületeket polgári kormányzatbeli tanácsnokokkal 's ahoz értő építőmesterekkel egész országban vizsgálja meg, 's a' katonaságnak célirányosb elhelyezésére készítsen tervet. Sok fáradozásaiba került e' megbizás, de örömmel teljesítette, mert egész életét a' status' szolgálatjára szentelé. Az uj elhelyezés után Krakóba jutott szállásra, 's Lengyelország' legfőbb nemzetségeivel ismeretségbe jött; mindnyájoktól igen tiszteltetett a' hős, de különösen herczeg Csatoriszky kedvelé, ki, midőn egykor Pulavban meglátogatá, három napig tarta fényűző vendégséget és bálokat az ő díszére. 1803 ürvendézteté meg neje egy ré-

gen ohajtott örökssel is, egyetlen fíjával Károllyal.

1805. ismét háboruba ment, mellynek előre ellátta szerencsétlen kimenetelét; de egy ember nem vala képes a' sorson egyes győzedelmeivel diadalmaskodni. Midőn *Werne*k egész hadlábba bekerítettvén feladta magát, hősünk és gr. Hohenzollern altábornok kivágván néhány csapatkával magokat, szerencsésen elkerülték a' fogságot; és főherczeg Ferdinándhoz csatolódtak, ki az ulmi szerencsétlen ütközetből néhány lovasosztályal megmenekvék. Princz *Murat* ugyan kivánta, hogy *Werne*k' capitulatioja következésében Mecséry is álljon elő Hohenzollernnel, de vissza izentetett, hogy őket meg egyezésök ellen nem foglalhatta *Werne*k a' capitulatioja. Azonban elég siralmas lett ez a' megszabadulása, mert a' tábor eldaraboltatván, 's az ellenségtől nyomban üldöztetvén, Norimbergától nem messze Aschenau faluba szorítottatott a' kines- és pattantyutár; nagy erővel nyargalt elő Murát, 's az utócsapatot Schwarzenberg alatt tüzesen vissza vervén, néhány osztályt szerze össze hirtelenében Mecséry, hogy a' számtalan rohanó ellenséget legalább addig feltartsa, míg a' holmi eltakarítatik a' faluból, 's főherczeg Ferdinand odább állhat. Míg ő intézkedésivel foglalatoskodott, megszaladt néhány csepyi osztálya a' tenger ellenség elől, és csaknem egyedül maradván, halálosan megsebesítettet, tizennégy vágást kapván fején, jobb karja, válla 's füle összevagdaltatván. Eszméletlenül vitetett Fort faluba, hová nem sokára látogatására küldé Murat adjutansát, jelentetvén neki szánakodását e' szerencsétlenségén.

Norimbergába viteté magát Mecséry, hol egy vendégfogadóban megszállván, 7 hónapig gyógyítottatott. Semmi reménység nem vala már életéhez, azért a' vele volt két ezredi orvos csak hamar elhagyván, meghaltak hirtelén. Ezek, míg nála voltak is, nem gondoltak vele, hihetetlennek tartván felgyógyulását; de szerencsére az ottani polgári orvos *Eichhorn*, és *Poller* sebész lelkiismeretes gondjok alá vevén, tudományuknak 's ügyességöknek remekét mutatva, életre hozták őt. Ezen két orvos emberbaráti, a' város lakosainak szives vendégszeretete 's részvétele ő iránta, örökösen hálás szívébe edződék a' sze-

rencsétlen bajnoknak, kit a' gondviselés megtartta a' status' javára, mellynek oly gyakran áldozta magát teljes elszánással. Minekutána számtalan és rettenetes fájdalmi megszűntek seibeiben, csak az a' fájdalom maradt szívében, hogy mind saját mind neje' vagyont elszolgálván, hirén, becsületén és seibein kívül semmije sem vala, hogy élte' megtartóit ohajtása szerint megjutalmazhatta volna. Különösen említést érdemel az ottani fő postaigazgató' 's udvari tanácsnok' leányának, *Blank Karolina* kisaszonynak, szép- és nemeslelkűsége, ki Meeséryt egész betegsége alatt, minden ismeretség nélkül, kötő szerekkel 's önnön kezeivel szaggatott tépéssel látta el, 's midőn végre felgyógyula, egy babér koszorúval, 's atlaszra nyomtatott elmés versezettel tisztelte meg, mi annál élénkebb öröm- és hálaérzelmet gerjeszte a' hőshen, hogy ezen megtiszteltetést egy idegen, soha nem látott leánytól nyéré, ki az erényt és érdemet becsülni 's méltatni tudá egy más haza' fiában is — és külső országban nyéré, melly neki semmit sem köszönhetett, tulajdon honjában pedig, mellyért vérét ontotta, életét áldozta, 's mellyért most is oly kínosan szenvedett, ily becsültetésben soha sem részesült. Midőn hosszas betegsége után először ment ki a' városba, ablakokra futottak a' lakosok 's felgyógyulásán örömeiket jelentve köszöntgeték, a' nép pedig megállongott az utcán, szívesen és örvendezve idvezelvén őt. Boldog ország, hol az érdem annyira becsültetik, hol az emberiség' méltósága oly nagy tiszteletben áll: ily polgári tarsaság' javára örömmel áldozza magát a' nemes.

Fájdalmas érzetekkel hagyá el Meeséry Nórimerbergát, 's minthogy sebei egészen be nem hegedtek, rázkodtatás' kerülése végett Regensburgtól a' Dunán evezett. Bécsbe érkezével bejelenté magát az udvarnál. A' Monarcha maga megnézte sebeit, 's atyailag vigasztalá kedves generálisát. Onnan Pozsonyba menvén, nejét elhagyatott állapotban és gyászban találta, mert az őtet már a' sirban hívé. Alig nyugodott ki, ismét elkezdé szolgálatját horváthországi osztályos parancsnokká neveztetvén ki, utóbb pedig a' bán', gróf *Gyulay* helyettesévé. 1807. a' Blankenstein ezred tisztikara, ismervén Meeséry' szerénységét, maga folyamodott helyette

a' Therésia' nagy keresztyéért, felhordván érdemeit, különösen pedig Günzburg városnál kitüntetett vitézségét, 's meg is kapván azt Meeséry, nagy szertartással függeszté nyakába gr. Gyulai Ignác.

1809. altábornokká nevezte a' felség, a' károlyvári, varasdi, 's banát határszéli generalis parancsnoklatot bizván rá. Ugyan ezen éven újra kiútvén Franciaországga a' háboru, jelenkezék Meeséry, hogy sebei mellett is elég erőnek érzi magát a' fáradsalmak viselésére, 's kérte a' táborhoz alkalmaztatását; de neki a' felkelő nemességnél adatott hivatal, tul a' dunai kerület generalissává neveztetvén ki, melly hivatal sokkal fáradságosabb vala, mint a' rendes katona-szolgálat. Maga vallomása szerint egész katonasága alatt nem küzdött annyi bajjal mint ezen hivatalban. De meg is ajándékozá őt a' Felség még ezen esztendőben a' második számú huszár-ezreddel, szép dicséretekkel készítettvén ki erről adott oklevelét.

1811. meghalt buzgóan szeretett, hű neje, 's ő az utána következett esztendőben második házasságra lépett Szirmay Theréziával. 1813. újra kiútvén a' háboru, megént a' felkelő nemességhez rendeltetett mint kerületi generalis, 's a' nagy áradások miatt most még terhesebb lön a' felkelők' összegyűtése 's létegesítése mint első ízben. Alig végzé ezt Meeséry, midőn Morvában és Szlesziában commandirozó generálissá tétetett, 's oda utaztában vette a' hirt, hogy egyetlen fja, kit a' Therésia akademiában taníttatott, meghalt; nem kevésse illette őt e' váratlan eset, minden örököstől megfosztatva látván most már magát. — Brünbe érkezett megelőzvén híre, nagy kedvességgel fogadtatott. De nem sokáig maradt ott, mert a' főhadi tanácsnokságra magasztatvatván, Bécsbe költözött, és csak hamar azután az arany polgári érdem kereszttel is megjutalmaztatott, a' felkelő nemességnél ujabban tett szolgálata. Ezen fényes hivalt viselé tiz esztendeig a' statusnak nagy hasznára, míg ragyogó tetteinek pályájáról 1823. december' 30-kán lelépett, örökre fenn hagyván nevét a' birodalom' és hazánk' történetében.

H u s é t e l.

Az első emberek csak növényvel éltek, 's még most is egész nemzetek vagynak, mint a' déli tenger' szigetlakóinak egy része, mellyek ezen táplálattal mellett igen egészségesek; hasonlóul gyermekeknek is nagyon jó a' növényeledel; de dolgozó ember, ki verejtékkel eszi kenyérét, 's az idő' minden változásainak ki van téve, hathatós és erősítő ételre, 's így kiváltképen az állati országból való táplálatra szorul. A' fogak' és gyomor' alkata mutatni is látszik, hogy az ember mind hus mind növény evésre született.

A' négylábu állatok közt a' marha, sertés, juh és vad legjobb húsételt szolgáltatnak.

Ökörhús minden más neműek közt leghathatósabb és táplálóbb; oly erős, egészséges embereknek való, kik sokat mozognak. Angolországban a' bajv'óknak egyedül ökörhúst adtak enniök, de igen meghízván tőle, később ürühusra szorították. — A' borjuhús gyengébb, és sokatülő embereknek való; hurutos nyavalyákban ártalmasnak mondják sok híres gyógyítók. A' tehenhús nehezebb emésztesű 's nem oly tápláló mint az ökörhús.

Legjobb elkészítése a' husnak a' sütés, mi kivált az ürühusról mondatik. A' levágandó juh ne legyen idősebb három esztendősnél, mert különben kemény, szivos és rossz ízű a' hús. A' bárányhús igen jó, ha 1 — 6 hónapos az állat.

A' régi rómaiak legegészségesbnek tarták a' disznóhúst, azért leginkább azzal tarták öklözöiket. Egyébiránt mit a' disznóhús' káros következeiséiről mondogattak, az előítéletek közé kell számlálni. Különösen jó ízű 's könnyen emészthető a' vad disznóhús. A' koczái is igen táplálatos, csak hogy nem gyenge gyomornak való.

A' kecskehús nagyra becsültetett hajdan. Az arabs orvosok minden másnál többet tartottak a' fiatal kecskehusról; most a' rosszabb neműek közé számláltatik. Skóciában és Walesben beszózzák ezen állat' ezimereit, megszáritva sódor gyanánt használják.

A' vadhús igen kellemes, táplálós és egészséges eledel. A' régiek legjobbnak tarták a' nyulhúst; most épen ellenkezőt hisznek némel-

lyek. Nem minden nyul enni való. A' tengeri nyul' húsá hasonlít a' szárnyas állatéhoz, de egykissé puha; azért czélirányosan kell készíteni. Szarvas és őzhus szinte egészséges, tápláló 's könnyű emésztesű.

H a m i s p r o f é t á k.

Még mindig hallatják olykor olykor hamis proféták jóslataikat, rémületes természeti történetet, 's annak következményeül a' világ' elveszését hirdetőleg. Jelenleg is ilyenmű jóvendölések remegtetik *Halley'* cometájának közeledése miatt a' könnyenhivöket, kik ezen rebesgetést annál lehetőbnek tartják, mivel a' legujabb időben némely változásokat, erős viharokat és vízáradásokat tapasztalnak. De milyen kimenetelök szokott rendszeren a' hasonló szerenesétlenség' jóslásinak lenni, a' sokak közül csak egy régi példáját említjük. 1518. *Stöfler*, egy nagy csillagász, a' spanyol királyhoz (utóbb V Károly császár) küldött prognostikonjában (jósirományában) közönséges özőnvizet jóvendölt 1524-re, melly februáriusban kezdődnek, 's fájdalom! az egész földet el fogná pusztítani.

Ezen profetia főbkek 's alsóbbak közt nagy rémülést okozott; mert azon korban igen elhitték még az ilyen furcsaságokat. A' császár generalisa gróf *Rango Vit*, ki nem hagyá fejéből veretni ezen jóvendölés' beteljesülését, 's egész komolysággal sürgette a' császárt, hogy keresse ki a' legmagasb hegyeket, mellyekre táborával vonulhasson utóbb, 's azokon szertárokat építtessen. — A' félelem ezen özőnviztől Európának minden tartományában uralkodóvá lett. Franciaországban soknak esze is element miatta. Már előre mindenki szabadító módokról gondoskodott. Sokan, kik a' tenger vagy folyó mellett bírták jószágaikat, eladogatták azokat és magas hegyekre vonultak az özőnvizet ott várandók. Mások hajót, sőt bárkát is csináltak, ezekben szándékozván menekedni a' veszély elől. Az elnök *Auriol* Toulouseban különösen nagy bárkát építtetett maga 's csaladja' számára, mellyet minden szükséges élelemmel megtöltött; négy magas faloszlopra állít-

tatott, hogy a' viz tüstént el ne ragadhassa. De *Hendorf* polgármester' bölcsesége *Wittenberghen* nem ment ennyire, mert ő csak házpadlásán tevő intézetét, hová néhány akó sert is vitetett fel, hogy az özönviz' közepette minden veszély' rémulései ellen jókat jókat ihassék.

Végre eljött a' rettentő nap; derült és tiszta éggel, 's az özön viz — méltóztatott kimaradni! A' esalfa astrologia megtartá azonban még sok ideig méltóságát, sőt mai nap is bámulnunk kell néha sok miveltebb közé számláltak e'féle vak hiedelmén.]

N a p l ó.

Julius' 5-kén 1099. *Bouillon Godefroi* első kereszties háboruban az elfoglalt Jeruzsalem' királyának akarata ellen kiáltatik. — 1804. *Wilberforce*-nak már tizenhat esztendő k óta évenként ismételt, a' rabszolgaság' eltörlését tárgyazó indítványa, *Pitt* és *Fox* által támogatván, az angol alházon keresztül megy. — 1735. születik *Schlözer* A. L. kriticus történetíró, kinek tiszta, éles és előítéletlen nézetei a' legszövevényesb és rejtettebb tárgyakra bámulandó világot ragyogtattak.

— 6-kán 1373. *Husz* János, vallásos reformator, születik, és 42 évvel később, ugyanazon nap, a' constanczi zsinat által halálra ítéltetvén megégettetik. — 1790. meghal *Elliot*, J. A. *heathfield*-i lord, Angliának legnagyobb hősei egyike, ki *Gibraltar*' védelmezése által (1781 — 1782) nevét örökre halhatatlánította.

— 7-kén 1540. *Zsigmond*, magyar király születik; erőtlén és zavaros kormánya alatt sok hasznos törvény hozatott,

nevezetesen a' sz. k. városok nagy részben törvényes rendelkezésüket neki köszönik. — 1647. Nápolyban véres és veszedelmes zendülés üt ki egy miveletlen halász, *Masaniello*, vezérlete alatt.

Julius' 8-kán 214. *Hannibal* 50,000 emberből álló hadjával a' 87,000-ből álló romaiakat, *Aemilius Paulus* és *Terentius Varo* konzulok alatt *Cannae*-nél eltörlé; veszteségük, önvallásuk szerint, legalább 45, legfelebb 70 ezerre ment. *Aemilius Paulus* és mind a' két prokonzul, *Serrilius* és *Atilius*, a' csatamezőn elhullottak. Az elesett lovagok arany gyüereiket összeszedetvén *Hannibal*, győzedelmi jel gyanánt néhány mérővel küldé *Carthágóba*.

— 9-kén 1686. Augsburgi szövetség; *Austria*, *Spanyol*-, *Svéd*-, *Bajor*- és *Szászország* XIV *Lajos*' az európai egyensúlyt fenyegető politikai hatalma ellen. — 1762. II *Katalin*, rendkívüli adományokkal felruházott asszony, *Oroszország*' Császárnéva lesz. — 1810. *Napoleon* *Hollandiát* francziaországgal elhatározottan összekapcsolja.

— 10-kén 1791. a' francia nemzeti gyűlekezet azt rendeli, hogy *Voltaire*' hamvai a' nagy férjfiak' templomába, *Pantheonba*, tétessenek által.

— 11-kén 1709. XII *Károly* svéd király, I *Péter* czár által *Pultavá*-nál július 9-kén és 10-kén megveretvén, *Maxeppa*-val *Bender*-be szökik. *Löwenhaupt* generál a' svéd hadisereg' romjainal *Perewolotsno*-nál kapitulál. Innen kezdődik *Oroszországnak* óriási emelkedése, *Svédországnak* pedig hanyatlása.

POZSONYBAN,

ifj. Schmid Antal' betűjével és költségén.